

RAMOWY PROGRAM SZKOLENIA

Tytuł programu

Ramowy program szkoleń w zakresie wspomagania szkół w wychowaniu i kształtowaniu postaw (innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej) uczniów

Kompetencja kluczowa i etap edukacyjny

Kompetencje społeczno-obywatelskie, kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości, kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej trzeci etap edukacyjny

Opis kompetencji

Kształtowanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów ma szczególny wpływ na samorealizację i rozwój osobisty, aktywne obywatelstwo, integrację społeczną oraz zatrudnienie. Konieczność kształtowania tych postaw potwierdza Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹. Wśród

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE L 394 z 30.12.2006).

kompetencji kluczowych, które mogą znacząco wpływać na jakość życia, wymieniane są kompetencje społeczne i obywatelskie, innowacyjności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej, które wskazują na te postawy.

Kompetencje społeczne i obywatelskie²

Kompetencje społeczne i obywatelskie są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby. Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczuwanie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, które wymagają świadomości, w jaki sposób można zapewnić danej osobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego, rozumianego również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego, a także wiedzy, w jaki sposób może się do tego przyczynić odpowiedni styl życia. Dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i uczestnictwie społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach (np. w pracy). Równie istotna jest świadomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i niedyskryminacji, społeczeństwa i kultury.

² Opisy poszczególnych kompetencji pochodzą z: Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE L 394 z 30.12.2006).

Konieczne jest rozumienie wielokulturowych i społeczno-ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wzajemnej interakcji narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej.

Podstawowe umiejętności w zakresie tej kompetencji obejmują zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii. Osoby powinny być zdolne do radzenia sobie ze stresem i frustracją oraz do wyrażania ich w konstruktywny sposób, a także powinny dokonywać rozróżnienia sfery osobistej i zawodowej.

Kompetencja ta opiera się na współpracy, asertywności i prawości. Osoby powinny interesować się rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową, cenić różnorodność i szanować innych ludzi, a także być przygotowane na pokonywanie uprzedzeń i osiąganie kompromisu.

Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości takich pojęć, jak: demokracja, sprawiedliwość, równość, obywatelstwo i prawa obywatelskie, łącznie ze sposobem ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach oraz ich stosowaniem przez różne instytucje na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym. Obejmują one również znajomość współczesnych wydarzeń, jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej i światowej historii. Ponadto, należy zwiększyć świadomość celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne. Niezbędna jest również znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE, z ich głównymi celami i wartościami, jak i świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie.

Umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują zdolność do efektywnego zaangażowania, wraz z innymi ludźmi, w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami. Do umiejętności tych należy krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania.

Pełne poszanowanie praw człowieka, w tym równości, jako podstawy demokracji, uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych stanowią fundamenty pozytywnej postawy. Charakteryzuje ją zarówno wykazywanie poczucia przynależności do własnego otoczenia, kraju, Unii Europejskiej i Europy jako całości oraz do świata, jak i gotowość do uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach. Obejmuje ona również wykazywanie się poczuciem obowiązku, jak i okazywanie zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, niezbędnych do zapewnienia spójności wspólnoty, takich jak respektowanie demokratycznych zasad. Konstruktywne uczestnictwo dotyczy również działalności obywatelskiej, wspierania różnorodności i spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju oraz gotowości poszanowania wartości i prywatności innych osób.

Kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości

Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich życiu prywatnym i społecznym, ale także miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej

konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami.

Osoby powinny również być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne.

Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (np. planowania, organizowania, zarządzania, kierowania i zlecania zadań, analizowania, komunikowania, sporządzania raportów, oceny i sprawozdawczości), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów osobistych czy wspólnych, zarówno prywatnych, jak i w miejscu pracy.

Kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej

Docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Wiedza kulturalna obejmuje świadomość lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca w świecie. Dotyczy ona podstawowej znajomości najważniejszych dzieł kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Niezbędne jest rozumienie kulturowej i językowej różnorodności w Europie i w innych regionach świata oraz konieczności jej zachowania, a także zrozumienie znaczenia czynników estetycznych w życiu codziennym.

Umiejętności te obejmują wrażliwość i ekspresję (wrażliwość i przyjemność z odbioru dzieł sztuki i widowisk), jak i wyrażanie siebie poprzez różnorodne środki z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Dotyczą one również zdolności do odniesienia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych oraz rozpoznawania i wykorzystywania społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych

Dogłębne zrozumienie własnej kultury oraz poczucie tożsamości mogą być podstawą szacunku i otwartej postawy wobec różnorodności ekspresji kulturalnej. Pozytywna postawa obejmuje również kreatywność oraz chęć pielęgnowania zdolności estetycznych poprzez wyrażanie siebie środkami artystycznymi i udział w życiu kulturalnym.

Specyfika kształtowania postaw na III etapie edukacyjnym

Rozwój dziecka we wczesnej fazie dorastania³

Wczesna faza dorastania to czas wchodzenia w okres wczesnej dorosłości, z czym wiąże się między innymi rozpoczęcie procesu przygotowania do życia społecznego i publicznego, a także posługiwania się dojrzałym systemem wartości i norm etycznych. To czas kształtowania i akceptacji zmieniającego się siebie i oczekiwań wobec otoczenia, silnej potrzeby dokonywania własnych wyborów i współpracy z grupą rówieśniczą. Dziecko odkrywa własną niezależność, indywidualność i pole autonomii. Podejmuje nowe wyzwania (innowacyjność) i czynności służące realizacji własnych zamierzeń (kreatywność i innowacyjność) oraz rozwija kompetencje w zakresie gotowości do pracy zespołowej. Szczególnie ważne dla ucznia w okresie wczesnej fazy dorastania są więc kontakty i interakcje społeczne. W tym okresie dziecko wchodzi w relacje z różnymi osobami, uczestniczy w różnych grupach społecznych i podlega wpływom instytucji społecznych takich jak szkoła.

Wczesna faza dorastania to przede wszystkim okres poszukiwania własnej tożsamości. Stąd w życiu nastolatka pojawia się często konflikt między tym, czego się od niego wymaga (rodzina, szkoła, rówieśnicy) a tym, jak siebie postrzega i czego oczekuje od otoczenia. Zamęt tożsamościowy wzmacnia oferta otoczenia społecznego nastolatka związana z proponowanymi i promowanymi

³ Opracowano na podstawie: A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, *Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania*, K. Piotrowski, B. Ziolkowska, J. Wojciechowska; E. Filipiak, E. Lemańska-Lewandowska, t. 4; seria II, *Opieka i wychowanie w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 4; seria III, *Edukacja w okresie dzieciństwa i dorastania*, E. Filipiak, A. Mroczkowski, t. 4, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014

wartościami, kreowanymi przez media, osoby znaczące czy środowisko życia nastolatka. Wszystko to wpływa na zadania, jakie przed sobą stawia, wśród których do najważniejszych należy nawiązywanie bardziej dojrzałych związków z rówieśnikami, pozwalających budować mu własny wizerunek oraz tożsamość.

Postawa współpracy, kreatywności i innowacyjności w zapisach podstawy programowej

Kształtowanie postaw na trzecim etapie edukacyjnym określają zapisy podstawy programowej kształcenia ogólnego. Kształcenie na trzecim etapie edukacyjnym tworzy programowo spójną całość i stanowi fundament wykształcenia. Umożliwia zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a także stanowi podstawę do dalszego doskonalenia, otwierając tym samym proces kształcenia przez całe życie.

Z dokumentu tego wynika, że „celem kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym jest:

- przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk;
- zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

W procesie kształcenia ogólnego szkoła na III etapie edukacyjnym kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowanie inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest

kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także poszanowania dla innych kultur i tradycji”⁴.

Wspieranie uczniów w kształtowaniu postaw na III etapie edukacyjnym

Szczegółowe wskazówki dotyczące kształtowania postaw na poszczególnych przedmiotach są zawarte w „Zalecanych warunkach i sposobach realizacji” odnoszących się do każdego przedmiotu nauczanego na trzecim i czwartym etapie edukacyjnym.

W związku z potrzebami rozwojowymi oraz zadaniami z tego wynikającymi do głównych celów wychowania ucznia w okresie wczesnego dojrzewania kompetencje pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności należy wzmacniać i rozwijać poprzez:

- rozwijanie kompetencji pracy projektowej (w tym umiejętności diagnozowania potrzeb i możliwości działania, formułowania celów, planowania, inicjowania i kończenia pracy, podziału ról i przestrzegania zasad współpracy poprzez dzielenie się zadaniami, dobór optymalnych środków gwarantujących osiągnięcie celu i celów pośrednich;
- rozwijanie kompetencji pracy zespołowej, świadomości własnych mocnych i słabych stron, umiejętności oceny szans powodzenia, umiejętności porozumiewania się z innymi i zarządzania sytuacją zadaniową;
- rozwijanie bądź budowanie akceptacji ucznia dla przestrzegania zasad i norm sprzyjających pracy zespołowej poprzez umożliwienie poznania i zrozumienia tych zasad, a także wpływu na ich kształt oraz zasady egzekwowania;

⁴: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

- sprzyjanie zmianom tempa rozwoju ucznia poprzez organizację dodatkowych zajęć umożliwiających nabywanie lub doskonalenie wybranych umiejętności, bądź realizacji pomysłów ucznia
- kształtowanie ukierunkowanego uczenia się (umiejętność planowania aktywności, której celem jest opanowanie jakiejś treści lub umiejętności bazująca na szacunku do dorosłych, kontroli własnych działań oraz umiejętności przyjmowania informacji zwrotnych) – kluczowe dla kreatywności i innowacyjności.

Jednym z najważniejszych czynników, które wpływają na rozwój kompetencji społecznych ucznia w okresie wczesnej fazy dorostania, jest doświadczenie uczestniczenia w stabilnych relacjach społecznych opartych na zaufaniu. Dla nastolatka częste doświadczanie sytuacji trudnych może stanowić istotne zagrożenie dla jego prawidłowego rozwoju. Niekiedy jednak sytuacja trudna może stanowić pozytywne doświadczenie, gdy nastolatek, dzięki pomocy innych, z sukcesem stawia jej czoła. Takim wyzwaniem, wzmacniającym również kreatywność i innowacyjność ucznia, może być jego uczestnictwo w realizacji projektów edukacyjnych, w których obok pracy zespołowej uczeń skupia się na osiągnięciu określonych celów, poszukiwaniu rozwiązań i realizacji konkretnych, praktycznych zadań. W efekcie uczeń rozwija takie kompetencje osobiste i społeczne, jak:

- umiejętność współpracy z innymi niezależnie od osobistych sympatii i antypatii;
- nawiązywania relacji opartych na emocjonalnym kontakcie z różnymi osobami;
- organizowanie warunków działania dla siebie i innych;
- konstruowanie elastycznego programu działania oraz wielowariantowych projektów jego realizacji;
- umiejętności podejmowania decyzji w nie do końca jednoznacznych warunkach (kreatywność);
- gotowość dokonywania wyborów, podejmowania ryzyka i ponoszenia odpowiedzialności za swoje decyzje.

Ważnym zadaniem szkoły w życiu uczniów pozostających w okresie wczesnej fazy dorastania jest stwarzanie sytuacji edukacyjnych i towarzyszenie im w pokonywaniu trudności. Są one naturalnym elementem szkolnej rzeczywistości i z jednej strony zaburzają ważne dla tej fazy rozwoju poczucie bezpieczeństwa, z drugiej pozwalają budować swoje relacje w działaniu z innymi (praca zespołowa), a ponadto odkrywać własne możliwości i zaspokajać ciekawość oraz odczuwać satysfakcję ze zdobywania nowej wiedzy czy umiejętności (kreatywność, innowacyjność), dlatego też ważne jest:

- zadbanie, by uczeń miał poczucie wpływu na to, jakie cele osiąga w swojej codziennej pracy oraz dzięki współpracy z innymi w szkole;
- tworzenie przestrzeni do twórczego działania ucznia, podejmowania wyzwań kreatywnych i innowacyjnych zarówno w nauce, jak i w pracy na rzecz innych;
- dostarczanie lub umożliwianie uczniowi dostępu do materiałów i możliwości twórczego działania;
- wspieranie rozwoju różnorodnych zainteresowań ucznia i wzmacnianie możliwości ich wykorzystania oraz osiągania sukcesów z ich zastosowaniem w ramach realizacji projektów edukacyjnych;
- rozwijanie umiejętności współpracy ucznia z innymi w ramach realizacji projektów edukacyjnych;
- wsparcie ucznia w budowaniu stosunku do reguł prawnych i norm społecznych poprzez wspólne ustalanie zasad oraz własny przykład nauczyciela w zakresie właściwego stosowania tych norm i reguł, które zostały uzgodnione z uczniami jako zasadne i istotne;

- rozwijanie u ucznia przekonania o wartości życia wspólnotowego, głównie poprzez zagwarantowanie autonomii ucznia w kreowaniu norm i zasad społecznych oraz wspierania jego gotowości do utrzymywania kontaktów społecznych – rodzinnych, sąsiedzkich i zawodowych oraz do budowania wokół siebie sieci wsparcia społecznego;
- wspieranie zachowań twórczych i innowacyjnych poprzez stwarzanie sytuacji wzmacniających odwagę i poczucie niezależności przy podejmowaniu decyzji, ukierunkowanych na wzmacnianie w uczniu odporności i gotowości do dzielenia się pomysłami na forum bez względu na potencjalną krytykę członków grupy;
- stwarzanie sytuacji sprzyjających stymulowaniu postawy kreatywności ucznia w celu zwiększenia w nim pewności siebie i wiary we własne możliwości.

Profil kompetencyjny ucznia⁵

Wiedza

- rozumie i wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności w odniesieniu do siebie samego, jak i całego społeczeństwa, również poprzez przywołanie wybranych przez siebie przykładów;
- zna podstawowe zasady komunikacji interpersonalnej;
- zna strukturę i zasady pracy w ramach projektu edukacyjnego;

⁵ Opracowanie własne na podstawie: E. Filipiak, E. Lemańska-Lewandowska, *Opieka i wychowanie. Wczesna faza dorastania*, [w:] A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, *Opieka i wychowanie w okresie dzieciństwa i dorastania*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dn. 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

- zna zasady i dostrzega ich znaczenie w pracy zespołowej;
- wie, na czym polega praca zespołowa i zna sposoby rozwiązywania konfliktów;
- zna swoje mocne i słabe strony warunkujące jego udział w działaniach zespołowych;
- zna możliwości i bariery wspierające bądź ograniczające pracę zespołową, a także rozwój kreatywności i innowacyjności;
- wyjaśnia, w jaki sposób rozwijać kreatywność i innowacyjność w wymiarze indywidualnym i grupowym.

Umiejętności

- komunikuje swoje potrzeby, prezentuje swoje zdanie, uzgadnia wspólne poglądy, doprecyzowuje z innymi cele i sposoby działania;
- wyraża własne zdanie w wybranych sprawach publicznych i uzasadnia je, ustosunkowuje się do odmiennych poglądów;
- pozyskuje i przetwarza informacje z różnorodnych źródeł z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- interpretuje informacje i wyjaśnia zależności przyczynowo-skutkowe między faktami, formułuje wnioski, formułuje i przedstawia opinie związane z omawianymi zagadnieniami;
- współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich;
- aktywnie uczestniczy w życiu lokalnym (szkoły, dzielnice, miejscowości);
- potrafi wykorzystać swoje mocne strony i ograniczać słabe w trakcie pracy zespołowej;
- potrafi zidentyfikować i zredukować bariery ograniczające pracę zespołową, a także kreatywność i innowacyjność;
- potrafi opracować strategię realizacji własnych pomysłów i wdrożyć ją w działanie;

- potrafi radzić sobie z trudnościami podczas realizacji własnych pomysłów i pracy zespołu;
- stosuje poznane sposoby rozwijania kreatywności i innowacyjności w praktyce szkolnej i pozaszkolnej;
- potrafi uczyć się we współpracy;
- potrafi poddać refleksji swoje zachowania w obszarze pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności oraz określić cele rozwojowe w tym zakresie.

Postawy

- rozpoznaje intencje wypowiedzi i potrafi zastosować właściwy przekaz dialogu w ramach pracy zespołowej;
- współdziała z innymi w ramach uzgadniania i realizacji wspólnych projektów;
- jest otwarty na nowe wyzwania i problemy;
- rozwija w sobie ciekawość poprzez zainteresowanie własnym regionem, Polską, Europą i światem;
- jest gotów do poznania i zrozumienia punktów widzenia innych osób;
- jest gotów do poniesienia ryzyka i odpowiedzialności w związku z realizacją własnych pomysłów;
- kontynuuje realizowanie własnych pomysłów pomimo napotkanych trudności;
- promuje postawy pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności w swoim otoczeniu.

Profil kompetencyjny nauczyciela⁶

Wiedza

- wie, w jakich aktach prawnych został określony obowiązek kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej;
- zna metody i formy pracy służące kształtowaniu tych postaw zarówno podczas lekcji przedmiotowych, jak i w innych sytuacjach edukacyjnych i wychowawczych;
- zna różnorodne strategie, metody i formy oceniania służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej i eliminowaniu rywalizacyjnych form oceniania (informacja zwrotna, samoocena, ocena koleżeńska);
- rozumie specyficzne potrzeby ucznia w okresie wczesnego dorostania oraz znaczenie i sposób wychowania ku samodzielności;
- rozumie, czym jest, na czym polega, w jakich działaniach i zachowaniach przejawia się innowacyjność, kreatywność i praca zespołowa;
- rozumie potrzebę kształtowania tych postaw i ich wpływ na powodzenie życiowe uczniów oraz rozwój gospodarczy i ekonomiczny.

⁶ Opracowano na podstawie: P. Brett, P. Mompoin-Gaillard, M. H. Salema (red.), *Edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka jako zadanie wszystkich obywateli. Opis kompetencji nauczycielskich i sposobów ich opisania*, Rada Europy, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012.

Umiejętności

- kształtuje postawy pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności w szkole w ramach lekcji, zajęć pozalekcyjnych, zajęć poza murami szkoły – w pracy dydaktycznej oraz wychowawczej;
- angażuje się w tworzenie kultury organizacyjnej w klasie i szkole sprzyjającej kształtowaniu postaw; tworzy atmosferę zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku;
- dobiera strategie i metody nauczania, które prowadzą do uwewnętrznienia postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej przez uczniów;
- ustanawia we współpracy ze wszystkim grupami (rodzice – uczniowie – nauczyciele) jasne zasady zachowania, umożliwiające tworzenie atmosfery zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku oraz sam konsekwentnie ich przestrzega;
- stosuje różnorodne formy oceniania, w tym informację zwrotną, samoocenę i ocenę koleżeńską, w celu określania i doceniania postępów ucznia oraz tworzenia kultury uczenia się;
- podejmuje współpracę z różnymi osobami, instytucjami, organizacjami w celu kształtowania postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej;
- korzysta z różnorodnych źródeł informacji, służących własnemu rozwojowi i inicjowaniu działań uczniów na rzecz ich wychowania i kształtowania postaw.

Postawy

- jest gotów podejmować działania na rzecz kształtowania innowacyjność, kreatywność i pracy zespołowej uczniów;
- jest świadomy potrzeby kształtowania tych postaw i ich wpływu na powodzenie życiowe uczniów;
- jest świadomy znaczenia stosowanych strategii, metod i form oceniania i nauczania w kształtowaniu kompetencji kluczowych;
- podejmuje współpracę z różnymi osobami, instytucjami, organizacjami w celu kształtowania postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (np. z rodzicami, przedstawicielami społeczności lokalnej, ośrodkami kultury, nauki itp.);
- jest gotów poddawać weryfikacji przebieg i efekty swojej pracy oraz wyciągać wnioski służące dalszemu doskonaleniu w zakresie kształtowania kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej uczniów.

Adresaci szkoleń

Pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, doradcy metodyczni oraz trenerzy oświaty

Cel ogólny

Przygotowanie do procesowego wspomaganie szkół w obszarach związanych z kształceniem kompetencji kluczowych uczniów

Cele szczegółowe szkolenia

Uczestnik:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz przygotowaniu uczniów do życia społecznego i funkcjonowania w dorosłym życiu;
- uzasadnia potrzebę kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej i wpływ procesu uczenia się–nauczania na ich kształtowanie na trzecim etapie edukacyjnym;
- wskazuje metody, służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej i warunki sprzyjające ich wykorzystaniu na trzecim etapie edukacyjnym;
- zna założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu wspomaganie;
- prowadzi wspomaganie szkoły/przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik uczenia się/nauczania;
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów;
- określa swój potencjał zawodowy oraz planuje dalszy rozwój w roli osoby prowadzącej wspomaganie szkół.

Tematy modułów

- I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia.
- II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji.
- III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych.
- IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować.
- V. Postawy – praca zespołowa uczniów na III etapie edukacyjnym.
- VI. Postawy – kreatywność uczniów na III etapie edukacyjnym.
- VII. Postawy – innowacyjność uczniów na III etapie edukacyjnym.
- VIII. Wspomaganie szkoły w kształtowaniu postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności uczniów.
- IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół.

Forma realizacji

Szkolenie blended learning

Czas trwania zajęć

Część stacjonarna – ok.70 godzin dydaktycznych, część e-learningowa – ok. 20 godzin

Liczebność grupy szkoleniowej

Około 20 osób

TREŚCI SZKOLENIA

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje założenia kompleksowego wspomagania szkół i zadania instytucji systemu oświaty, odpowiedzialnych za wspieranie szkół;
- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania szkoły: specjaliści do spraw wspomagania, ekspertów, dyrektora szkoły, nauczycieli;
- planuje wykonanie zadania polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomagania trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Założenia kompleksowego wspomagania szkół/przedszkoli.

- Etapy procesu wspomagania szkół/przedszkoli: diagnoza pracy szkoły, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy szkoły, ocena procesu i efektów wspomagania.
- Zasady działania sieci współpracy i samokształcenia.
- Zadania placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół/przedszkoli.
- Wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako kierunek doskonalenia pracy szkoły w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.
- Znaczenie ewaluacji pracy szkoły (zewnętrznej i wewnętrznej) w diagnozie pracy szkoły.
- Zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania: specjalisty ds. wspomagania, eksperta, dyrektora szkoły, nauczycieli oraz innych pracowników szkoły.
- Charakterystyka zadania dla uczestników szkolenia, polegającego na wspomaganiu trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M., Wysocka J. (red.), *Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1270).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 198) oraz przepisy wykonawcze do wymienionych ustaw.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191).
- Ustawa z dn. 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2015 r. poz. 2156 oraz z 2016 r. poz. 35, 64, 195, 668 i 1010).

[Więcej informacji dotyczących wspomagania szkół](#) na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza studium przypadku), metaplan, world café, jigsaw.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- definiuje pojęcie kompetencji;
- charakteryzuje kompetencje kluczowe zgodnie z Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie;
- wykazuje znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy;
- analizuje zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- dowodzi ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych;
- opisuje rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Kompetencje rozumiane jako wiedza, umiejętności i postawy.
- Kompetencje kluczowe w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego – definicje.
- Społeczne i cywilizacyjne przyczyny ustanowienia kompetencji kluczowych istotnych w procesie uczenia się przez całe życie.
- Kompetencje kluczowe a rozwój intelektualny i psychomotoryczny dziecka.
- Wpływ kompetencji kluczowych na sprawne funkcjonowanie dzieci w dorosłym życiu i na rynku pracy.

- Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej oraz wymaganiach państwa wobec szkół i placówek.
- Ponadprzedmiotowy charakter kompetencji kluczowych.
- Rola różnych podmiotów środowiska szkolnego w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży.
- Zadania osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, [*Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i możliwości tworzenia polityki edukacyjnej Raport Eurydice*](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2012 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: wykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza dokumentów), dyskusja, quiz, piramida priorytetów.

Moduł III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje przebieg procesu uczenia się;
- określa czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się, wynikające z najnowszej wiedzy i badań;
- uzasadnia znaczenie relacji między uczniem a nauczycielem w procesie uczenia się;
- identyfikuje czynniki sprzyjające procesom uczenia się, związane z organizacją pracy szkoły;
- wskazuje związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- łączy wiedzę na temat uczenia się z wiedzą dotyczącą procesowego wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Przebieg procesu uczenia się:
 - etapy procesu uczenia się: od nieświadomej niekompetencji do nieświadomej kompetencji;
 - rozwój prostych i złożonych umiejętności (np. na podstawie taksonomii celów wg. B. Blooma) jako warunek skutecznego nauczania.
- Czynniki wpływające na proces uczenia się:
 - podmiotowość ucznia w procesie uczenia się;

- znajomość metod i technik służących poznaniu własnych strategii uczenia się;
 - łączenie wiedzy (nowej z dotychczas posiadaną, wiedzy z różnych dziedzin), hierarchiczne porządkowanie wiedzy;
 - praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w szkole oraz codziennym życiu;
 - wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się;
 - możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji.
- Środowiska edukacyjne sprzyjające uczeniu się:
 - relacje nauczyciel – uczeń;
 - praca zespołowa;
 - metody pracy nauczyciela;
 - indywidualizacja nauczania;
 - organizacja przestrzeni szkolnej.
 - Proces uczenia się drogą do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów:
 - wiedza o przebiegu procesu uczeniu się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy szkoły;
 - monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Borek A., Domerecka B., [Dobrze zorganizowana aktywność i bierność](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Dumont H., Istanc D. Benavides F., *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Ligęza A., Franczak J., [Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Marzano R.J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Schaffer D.R., Kipp K., *Psychologia rozwoju. Od dziecka do dorosłości*, Harmonia, Gdańsk 2015.
- Taraszkiewicz M., Plewka Cz., *Uczymy się uczyć*, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2010.
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki A., [Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni](#), System Ewaluacji Oświaty [online dostęp dn.14.09.2016].
- Tędziągolska M., [W jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć?](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2009.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład.

Metody warsztatowe: stacje zadaniowe, dyskusja, 5Q, sześć myślowych kapeluszy.

Moduł IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej adekwatnie do potrzeby rozwojowych uczniów trzeciego etapu edukacyjnego;
- wyjaśnia znaczenie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej kształtowanych na trzecim etapie edukacyjnym w procesie edukacji szkolnej i w dorosłym życiu;
- identyfikuje zadania szkoły związane z wychowaniem i kształtowaniem postaw u dzieci we wczesnej fazie dorastania;
- wskazuje obszary pracy szkoły, w ramach których są kształtowane postawy uczniów na trzecim etapie edukacyjnym.;
- określa kierunki działań na rzecz kształtowania postawy pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności na trzecim etapie edukacyjnym w oparciu o zapisy prawa: podstawę programową kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek oraz przepisy dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej;

- wskazuje kompetencje nauczycieli, które są szczególnie istotne dla kształtowania u nastolatków postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej.

Szczegółowe treści

- Definicje pojęcia postawa.
- Praca zespołowa, kreatywność i innowacyjność jako składowe kompetencji społeczno-obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.
- Potrzeby rozwojowe uczniów trzeciego etapu edukacyjnego:
 - wzmacnianie swojej tożsamości i odrębności;
 - emocjonalne uniezależnienie się od innych;
 - budowanie poczucie sprawstwa;
 - poczucie więzi i interakcje społeczne;
 - postępowanie zgodnie z regułami życia społecznego.
- Zadania szkoły w zakresie kształtowania postaw w oparciu o zapisy prawa m.in.: podstawy programowej kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek, organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz dokumentów wewnątrzszkolnych (m.in koncepcji pracy szkoły, programu wychowawczego, programu profilaktyki, wyników ewaluacji wewnętrznej).
- Profil kompetencyjny ucznia/profil kompetencyjny nauczyciela trzeciego etapu edukacyjnego jako kierunek rozwoju pracy szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw.

- Obszary pracy szkoły wpływające na kształtowanie tych postaw, np.:
 - wykorzystanie metod nauczania, które przenoszą odpowiedzialności za proces uczenia się na ucznia;
 - koła zainteresowań jako przestrzeń indywidualnego rozwoju ucznia;
 - projekty edukacyjne realizowane w szkole – nauczanie przez działanie;
 - działalność samorządu uczniowskiego, wolontariatu i inne formy zaangażowania oparte na pracy zespołowej;
 - organizacja imprez i wydarzeń szkolnych o charakterze towarzyskim również z udziałem rodziców (noce filmowe, dyskoteki, przedstawienia teatralne itp.);
 - zajęcia z doradztwa edukacyjnego i zawodowego jako podstawa do kształtowania postaw proinnowacyjnych;
 - współpraca z instytucjami nauki, kultury i organizacjami działalności pożytku publicznego;
 - wykorzystanie nowoczesnych technologii w trakcie zajęć przedmiotowych i wychowawczych, służące kształtowaniu postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności.
- Sposoby kształtowania postaw uczniów na trzecim etapie edukacyjnym, np.: metoda modelowania, mentoring, tutoring, coaching, metoda perswazji, metody zadaniowe, dyskutowanie i wyjaśnianie, inspirowanie i stymulowanie aktywności ucznia, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty, stosowanie form oceniania (ocenianie kształtujące) sprzyjających kształtowaniu postaw.
- Rola nauczyciela w kształtowaniu postaw uczniów w wieku wczesnego dorastania – od przewodnika do doradcy
- Wskaźniki świadczące o potrzebach szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw w odniesieniu do wyników badań nad strategiami skutecznego uczenia:

- formy i sposoby stosowane przez nauczycieli w kształtowaniu postaw i norm społecznych wśród uczniów (np. rozpoznanie aktualnych potrzeb rozwojowych oraz diagnoza umiejętności, organizacja okresu adaptacyjnego oraz dbałość o relacje w klasie, określanie norm i zasad społecznych, modelowanie zachowań uczniów w sytuacji uczenia się);
- formy i sposoby pracy ze środowiskiem zewnętrznym związane z rozwijaniem ich umiejętności wychowawczych wzmacniających wprowadzanie przyjętych w szkole postaw i norm społecznych (np. włączenie we współdecydowanie o wprowadzanych normach i zasadach, ocena kształtująca);
- formy i sposoby pracy z nauczycielami nad samodoskonaleniem w kierunku nabywania umiejętności w zakresie skutecznego kształcenia i wdrażania wśród uczniów pożądanych postaw i norm społecznych (np. orientacja na rozwój ucznia, rozwijanie umiejętności oceniania sprzyjających kształtowaniu postaw, np. ocenianie kształtujące, praca nauczycieli w zespołach, gotowość do podejmowania ryzyka i wprowadzania innowacji w szkole).

Zasoby edukacyjne

- Brzezińska A.I. (red), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria 2, [Opieka i wychowanie. Środkowy wiek szkolny](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Brzezińska A.I. (red), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria 3, [Edukacja szkolna i pozaszkolna. Wczesna faza dorostania](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].

- Brzezińska A.I. (red), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria 4, [Rozpoznanie zasobów nastolatka i środowiska rozwoju. Wczesna faza dorastania](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [dostęp 19.06.16]
- Brzezińska A.I. (red), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, [Rozwój dziecka. Wczesny wiek dorastania](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Czekierda P., Fingas B., Szala M., [Tutoring. Teoria, praktyka, perspektywy](#), Wolters Kluwer, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Konarzewski K., *Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych*, PWN, Warszawa 1982.
- Kordziński J., *Nauczyciel, trener, coach*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji o charakterze ogólnym – poziomy 1–4 (Dz. U. z 2016 r. poz. 520).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).

- Sarnat-Ciastko A., *Tutoring w polskiej szkole*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2015.
- Stec J., [*Normy społeczne i postawy w szkole – nasz pomysł na ich kształtowanie*](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.06.2016]
- Ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 (Dz. U. z 2016 r. poz. 64).
- Wojciszke B., *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, praca indywidualna, w parach i małych zespołach, mapa mentalna, JIGSAW, metoda śnieżnej kuli, wirujące plakaty.

Moduł V. Kształtowanie postaw – praca zespołowa uczniów na III etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej w wymiarze jednostkowym i społecznym oraz określa standardy uczenia się we współpracy dzieci na trzecim etapie edukacyjnym;

- wskazuje czynniki wpływające na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej, w tym czynniki stanowiące bariery w rozwoju tej postawy u uczniów na trzecim etapie edukacyjnym;
- wskazuje strategie, metody oraz techniki kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej adekwatne do możliwości dziecka we wczesnej fazie dorastania i jego potrzeb rozwojowych;
- wspiera we wdrażaniu zasad organizacji pracy zespołowej uczniów w szkole na trzecim etapie edukacyjnym;
- stosuje metody oraz techniki służące pracy zespołowej nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej dzieci na trzecim etapie edukacyjnym;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów w procesie wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Na czym polega praca zespołowa i uczenie się we współpracy w kontekście rozwoju uczniów na trzecim etapie edukacyjnym.
- Co wpływa na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów na trzecim etapie edukacyjnym (m.in. potrzeby rozwojowe dziecka, rola środowiska szkolnego i domowego, rola nauczyciela wychowawcy i nauczycieli przedmiotów).

- Bariery pracy zespołowej ze szczególnym uwzględnieniem:
 - potrzeb rozwojowych uczniów na trzecim etapie edukacyjnym (potrzeba przywództwa w grupie, manifestowanie obojętności do celów oraz zasad pracy zespołowej, przynależność do grup, subkultur);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Organizacja pracy zespołowej uczniów na trzecim etapie edukacyjnym, np.:
 - sposób organizacji pracy na lekcji – strategie i metody pracy nauczyciela;
 - tworzenie warunków do pozalekcyjnej aktywności uczniów;
 - relacje z otoczeniem szkoły (współpraca nauczycieli, komunikacja z rodzicami, z organizacjami młodzieżowymi itp.);
 - organizacja przestrzeni (np. ustawienia ławek);
- Strategie, metody i techniki stosowane na zajęciach z uczniami:
 - strategie: integracja międzyprzedmiotowa, ocenianie kształtujące, kształcenie wyprzedzające;
 - metody i techniki: zadania otwarte, praca w parach lub w małych grupach, dyskusje, metoda projektu, wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- Rozwijanie pracy zespołowej nauczycieli, np.:
 - formy takie, jak np. praca zespołów zadaniowych, praca zespołów samokształceniowych;
 - metody i techniki typu: dyskusje w małych grupach (world cafe, open space), action learning.

- Jakie korzyści wynosi uczeń dzięki wykształconej gotowości i umiejętności pracy zespołowej na trzecim etapie kształcenia oraz w kolejnych etapach, m.in.:
 - zaspokojenie potrzeby przynależności do grupy;
 - budowanie poczucia własnej wartości;
 - nauka współdziałania;
 - nauka przestrzegania norm społecznych;
 - umiejętność przyjmowania i wydawania opinii;
 - umiejętność krytycznego myślenia;
 - doskonalenie samokontroli.
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. pracy zespołowej uczniów w procesie diagnozy i planowania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody i techniki diagnozy pracy szkoły w tym obszarze.

Zasoby edukacyjne

- Brzezińska A., *Nauczyciel jako organizator społecznego środowiska uczenia się*, [w:] Filipiak E., *Rozwijanie zdolności uczenia się*, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008.
- Hernik K., Malinowska K., [Jak skutecznie współpracować i komunikować się z rodzicami i społecznością lokalną](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 19.06.16].

- Kowalik-Olubińska M., *Interakcje społeczne jako kontekst rozwoju poznawczego dziecka* [w:] B. Grzeszkiewicz (red.), *Dziecko w kontekstach edukacyjnych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010.
- Ludwikowska A. (red.), [Projekty edukacyjne – praca z pojęciami kluczowymi](#), Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 18.06.2016].
- Mikina A., Zając B., [Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów gimnazjum](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 18.06.2016].
- Smółka P., *Kompetencje społeczne. Metody pomiaru i doskonalenia umiejętności interpersonalnych*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Kraków, 2016.
- Sterna D., *Uczę (się) w szkole*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014.
- Ministerstwo Edukacji narodowej, [Szkoła współpracy](#) [online, dostęp dn. 14.06.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: miniwykład.

Metody warsztatowe: metody uczenia się we współpracy: praca w parach, grupy eksperckie, mind mapping, zespół rozwiązujący problem, zadania w grupach, różne warianty – prezentacje, grupy wsparcia).

Moduł VI Kształtowanie postaw – kreatywność u uczniów na trzecim etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik:

- wyjaśnia znaczenie postawy kreatywnej w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na trzecim etapie edukacyjnym;
- charakteryzuje czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności, w tym stanowiące bariery wśród uczniów trzeciego etapu edukacyjnego;
- wskazuje strategie, metody oraz techniki stymulowania kreatywności uczniów na trzecim etapie edukacyjnym;
- stosuje metody oraz techniki stymulowania kreatywności nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy kreatywności nastolatków;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania kreatywności uczniów w procesie wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Definicje kreatywności. Wyznaczniki kreatywności w kontekście aspektów rozwojowych ucznia na trzecim etapie edukacyjnym.

- Czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności u dzieci w wieku wczesnego dorostania (m.in. program uwzględniający indywidualne potrzeby uczniów, metody i formy pracy na lekcji, klimat szkoły i klasy sprzyjający twórczym działaniom, rola technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie nauczania/uczenia się, sposoby monitorowania postępów uczniów).
- Bariery kreatywności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
 - procesów rozwojowych uczniów na trzecim etapie edukacyjnym (potrzeba przynależności do wybranych grup lub subkultur, potrzeba przywództwa, manifestowanie obojętności wobec nowych wyzwań);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej uczniów trzeciego etapu edukacyjnego:
 - strategie: kształcenie wyprzedzające, ocenianie kształtujące, nauczanie poprzez rozwiązywanie problemów;
 - metody i techniki: metoda projektu, debaty i dyskusje, metody ekspresji i impresji (film, zdjęcie, reportaż), metody graficznego zapisu, wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, eksperymenty i doświadczenia.
- Codzienny trening twórczości – stosowanie metod twórczego myślenia podczas codziennych zajęć realizowanych w ramach poszczególnych przedmiotów: ćwiczenie zdolności autoprezentacji i improwizacji; zasada poszukiwania odpowiedzi; kustomizacja zastosowań.
- Metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej wśród: wychowawców, nauczycieli przedmiotów – wykorzystywanie synektyki, kreatywnego pisanie bądź rysowania, zasad dyskusji piramidowych, wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych.

- Jak przekonać do rozwijania kreatywności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy kreatywnej dla ucznia w kontekście podejmowania decyzji dotyczących dalszej ścieżki edukacyjnej i zawodowej (sprawczość, motywacja autonomiczna, otwartość na zmiany, tolerancja do ponoszenia ryzyka poznawczego, elastyczność).
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. kreatywności uczniów w procesie wspomagania szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody diagnozy pracy szkoły.

Zasoby edukacyjne

- Boorstin D.J., *Twórcy. Geniusze wyobraźni w dziejach świata*, Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 2002.
- Centrum Doradztwa Zawodowego dla młodzieży, [Scenariusze zajęć dla młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych](#), Poznań 2013 [online, dostęp dn. 26.09.2016].
- Chybicka A., *Psychologia twórczości grupowej. Jak moderować zespoły twórcze i zadaniowe*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006.
- De Bono E., *Naucz swoje dziecko myśleć*, Wydawnictwo PRIMA, Warszawa 1994.
- Tenże, *Sześć kapeluszy czyli sześć sposobów myślenia*, Wydawnictwo MEDIUM, Warszawa 1996.
- Dołęga-Herzog H., Rosalska M., [Wykorzystanie metod kreatywnych w przygotowaniu uczniów do wyboru zawodu. Propozycje rozwiązań metodycznych](#), Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 11.10.2016].

- Gardner H., *Niepospolite umysły*, Wydawnictwo CiS, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 1998.
- Gmitrowicz D., Jędrzejczak J. (red.), [*Od kreatywności do innowacyjności. Pakiet Edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu*](#), cz. 7, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Góralski A., *Twórcze rozwiązywanie zadań*, PWN, Warszawa 1989.
- Nęcka E., *Proces twórczy i jego ograniczenia*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1995.
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, [*Kreatywność nauczyciela – inspiracją rozwoju pasji i talentu uczniów*](#), Gdańsk 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Popek S. (red.), *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, WSiP, Warszawa 1988.
- Sajdak A., *Edukacja kreatywna*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.
- Szmidt K.J., *Pedagogika twórczości*, GWP, Gdańsk 2007.
- Tenże, *Trening kreatywności*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: analiza przypadku, dyskusja, burza mózgów, metaplan, tribondy, analogie twórcze, metoda kruszenia, strategie myślenia twórczego, transformacje (znanych myśli, frazeologizmów, słów, pojęć), skale obserwacyjne, profil szkoły.

Moduł VII. Kształtowanie postaw – innowacyjność u uczniów na III etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik:

- wyjaśnia znaczenie postawy innowacyjnej w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na trzecim etapie edukacyjnym;
- charakteryzuje czynniki wpływające na kształtowanie postawy innowacyjności, w tym stanowiące bariery rozwoju tej postawy wśród uczniów trzeciego etapu edukacyjnego;
- wskazuje strategie, metody oraz techniki kształtowania innowacyjności uczniów trzeciego etapu edukacyjnego;
- stosuje metody oraz techniki stymulowania innowacyjności nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy innowacyjności dzieci w wieku wczesnego dorostania;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania innowacyjności uczniów w procesie wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Czym jest innowacyjność? Wyznaczniki i sposoby ich identyfikacji w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na trzecim etapie edukacyjnym.
- Czynniki sprzyjające kształtowaniu postawy innowacyjności uczniów we wczesnej fazie dorostania, np.:

- klimat klasy sprzyjający otwartości na zmiany i uczenie się, gotowości do popełniania błędów, podejmowania wyzwań;
- klimat szkoły sprzyjający uczeniu się – uczenie się w środowisku wirtualnym, otwartość na zewnętrzne otoczenie szkoły (osiągnięcia nauki, techniki, potrzeby środowiska), współpraca szkoły z zewnętrznymi instytucjami/organizacjami.
- Bariery innowacyjności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
 - procesów rozwojowych uczniów na trzecim etapie edukacyjnym (ocena i skupienie na błędach, rywalizacja, podporządkowanie grupie);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania postawy innowacyjności wśród uczniów trzeciego etapu edukacyjnego:
 - strategie: uczenie przez działanie, ocenianie kształtujące, uczenie w środowisku wirtualnym;
 - metody i techniki: metoda projektu – planowanie, realizowanie, ocenianie; drzewko ambitnego celu, metody oparte na wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych, wirtualne spacer edukacyjne, gry dydaktyczne.
- Metody i techniki rozwijania postaw innowacyjności wśród nauczycieli: wychowawców, nauczycieli przedmiotów (planowanie pracy z uczniami z wykorzystaniem metody projektu, metoda odwróconego celu, wykorzystanie narzędzi coachingowych, np. siatki pytań bądź pytań kartezyjskich, spacer edukacyjny, praca z technologiami komunikacyjno-informacyjnymi).

- Jak przekonać do rozwijania innowacyjności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy kreatywnej dla ucznia i szkoły (np. orientacja celowa, tolerancja ryzyka poznawczego, odpowiedzialność, sprawczość, innowacje ułatwiające codzienne życie, świadomość decyzji dotyczące dalszej ścieżki edukacyjnej i zawodowej, atrakcyjność na rynku pracy).
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. kreatywności uczniów w procesie diagnozy i planowania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Drozdowski R., Zakrzewska A., Puchalska K., Morchat M., Mroczkowska D., [Wspieranie postaw proinnowacyjnych poprzez wzmacnianie kreatywności jednostki](#), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010 [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Durczak K., Mintaj J., [Poradnictwo zawodowe w gimnazjum](#), Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2013 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Mintaj J., [Od aktora do autora](#), Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2013 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Wydawnictwo Kongresu Obywatelskiego, [Kompetencje przyszłości. Jakich postaw i umiejętności potrzebujemy](#), „Wolność i Solidarność”, nr 68 [online, dostęp dn. 26.09.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca w małych grupach, JIGSAW, techniki partycypacyjne, śnieżna kula.

Moduł VIII. Wspomaganie pracy szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wskazuje cele i wyzwania związane z organizacją wspomagania w szkole;
- wyjaśnia pojęcie zmiany i zna czynniki warunkujące wprowadzanie zmiany i wykorzystuje je w procesie wspomagania szkół;
- wspiera szkołę w przeprowadzeniu diagnozy jej pracy w zakresie wychowania i kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów;
- stosuje metody i narzędzia służące pogłębionej diagnozie i dostosowuje je do obszarów związanych z wychowaniem i kształtowaniem postaw uczniów;
- wyznacza cele i generuje propozycje rozwiązań, które służą wychowaniu i kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów;
- monitoruje i ocenia działania wspierające nauczycieli w zakresie wychowania i kształtowania postaw, w tym projektuje i wykorzystuje narzędzia ewaluacyjne służące ocenie działań;
- współpracuje z nauczycielami oraz dyrektorem szkoły przy tworzeniu i realizacji planu wspomagania;
- identyfikuje typowe reakcje ludzi wobec zmiany oraz zna strategie radzenia sobie z nimi;
- wyjaśnia rolę i zadania osoby wspomagającej szkołę w rozwoju.

45

Szczegółowe treści

- Zmiana jako element rozwoju szkoły. Czym jest zmiana? Typowe reakcje wobec zmiany i sposoby radzenia sobie z nimi.
- Diagnoza pracy szkoły w obszarze kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (etapy diagnozy, źródła informacji, metody i narzędzia).
- Analiza i wykorzystanie zasobów szkoły oraz potencjału rozwojowego nauczycieli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych u uczniów: współpraca nauczycieli w zespołach, a także z osobami zaangażowanymi w kształcenie wychowanie uczniów na trzecim etapie edukacyjnym (wychowawcy świetlic, zespół wychowawczy, biblioteka, nauczyciele przedmiotowi – języki obce, informatyka, religia, etyka, w-f), współpraca z rodzicami; uczenie się wzajemne nauczycieli (m.in. wymiana dobrych praktyk, materiałów, narzędzi, obserwacje koleżeńskie pod kątem obserwacji strategii i metod kształtowania kompetencji kluczowych).
- Coaching zewnętrzny i mentoring wewnątrzszkolny jako sposoby na doskonalenie umiejętności w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych u uczniów.
- Planowanie działań szkoły na rzecz rozwijania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej z uwzględnieniem zasobów szkoły i potencjału rozwojowego nauczycieli (zasady określania celów, metody planowania).
- Realizacja działań, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (formy doskonalenia nauczycieli, metody wspierania nauczycieli). Formy wspierania we wdrażaniu zmiany.
- Wdrażanie innowacji pedagogicznych w szkole :
 - działania formalne, zgodne z zapisami prawa;

- działania nieformalne inicjowane i realizowane przez nauczycieli, uczniów, rodziców;
- współpraca rodziców, uczniów i nauczycieli w podejmowaniu innowacji w szkole.
- Podsumowanie działań realizowanych w szkołach, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (metody i narzędzia ewaluacji). Świątowanie wprowadzonej zmiany i przeprowadzonych działań.
- Rola i zadania osoby wspomagającej pracę szkoły w rozwoju postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (relacje z dyrekcją, nauczycielami, ekspertami w poszczególnych etapach wspomagania). Pułapki i błędy.

Zasoby edukacyjne

- Bennewicz M., *Coaching i mentoring w praktyce*, G+J Gruner + Jahr Polska, Warszawa 2011.
- Bridges W., *Zarządzanie zmianami. Jak maksymalnie skorzystać na procesach przejściowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Clutterbuck D., *Coaching zespołowy*, Rebis, Poznań 2009.
- Kordziński J., *Nauczyciel – trener – coach*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
- Kotter J., *Gdy góra lodowa topnieje*, Helion, Warszawa 2008.
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomagania szkół wraz z materiałami szkoleniowymi](#) [online, dostęp dn. 16.09.2016].
- Petty G., *Nowoczesne nauczanie. Praktyczne wskazówki dla nauczycieli, wykładowców i szkoleniowców*, wyd. III, GWP, Sopot 2010.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. z 2011 r., Nr 176, poz. 1051); Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. z 2002, Nr 56 poz. 50).
- Szlęk A. (red.), *Pakiet edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu*, cz. 5, [Analiza potrzeb](#), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 10.09.2016].
- Wilczyńska M., Nowak M., Kućka J., Sawicka J., Sztajerwald K., *Moc coachingu. Poznaj narzędzia rozwijające umiejętności i kompetencje osobiste*, wyd. II, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: studium przypadku, mapy myśli i skojarzeń, plakat podsumowujący, kula śnieżna, gwiazda pytań, harmonogram Gantta, droga do celu, analiza SWOT, analiza pola sił, mówiąca ściana, analiza dokumentów, 5 x dlaczego, przyczyna przyczyny, strzała coachingowa, 5Q, technika odwróconego celu, world cafe, koło diagnostyczne.

Moduł IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje, które powinna rozwijać osoba odpowiedzialna za wspomaganie szkoły;

- określa swoje mocne strony, które wykorzysta wspomagając szkołę;
- identyfikuje swoje deficyty, które utrudnią prowadzenie wspomagania szkoły;
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania.

Treści szczegółowe

- Kompetencje potrzebne do prowadzenia procesu wspomagania na czterech etapach:
 - pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły;
 - ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły;
 - zaplanowanie form wspomagania i ich realizację;
 - ocena przebiegu i efektów.
- Analiza własnych zasobów i ograniczeń, które mają wpływ na realizację wspomagania:
 - stosunek do wspomagania jako zadania (relacja ja – zadanie);
 - stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomagania (relacja ja – inni);
 - postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja – ja).
- Zasoby zewnętrzne jako wsparcie dla osoby prowadzącej proces wspomagania.
- Indywidualne cele rozwojowe oraz cele rozwojowe własnej instytucji.
- Plan rozwoju własnego w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie szkół/przedszkoli.

Zasoby edukacyjne

- Boydell T., Leary M., *Identyfikacja potrzeb szkoleniowych*, Wolters Kluwer, Kraków 2006.
- Hajdukiewicz M. (red), [*Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania, z. 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli*](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015, s. 13–17 [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [*Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE*](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [*Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE*](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca indywidualna (refleksja, autodiagnoza, planowanie), koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju.